

Enskild motion

Motion till riksdagen 2017/18:1718

av **Jan Lindholm (MP)**

Om tredje stycket i MB – eller hur 25 miljoner kronor årligen slösas på onödigt processande

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fördelen med att stryka tredje stycket i miljöbalkens fjärde kapitel:s sjätte paragraf, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Tidigare behandling

Detta yrkande har civilutskottet och riksdagen i princip redan ställt sig bakom. Motionsyrkandet avslogs i juni 2012 med motivering att regeringen då kompletterat ett utredningsuppdrag för att lösa frågan. Av utskottets argumentation framgår tydligt att regeringen förväntas återkomma med förslag som tillfredsställer motionen. Detta har fortfarande inte skett.

Bakgrund

Skyddet för de i miljöbalkens fjärde kapitel:s sjätte paragraf uppräknade älvarna och älvräckorna är mycket starkt. Riksdagen har ett flertal gånger exempelvis uttryckt att produktionsmålet för vattenkraften är uppnått. Ett flertal mål där exploatörer med hänvisning till skyddets undantag i tredje stycket försökt få till stånd mindre utbyggnader har avvisats av domstol. Enligt Kammarkollegiet kan undantagsformuleringen idag betraktas som obsolet. Deras uppfattning är att tredje stycket kan strykas ur paragrafen. Även civilutskottet instämde i bedömningen om att undantaget kan ses som obsolet.

Om det tredje styckets skadliga inverkan

Miljöbalkens fjärde kapitel om ”särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet” innehåller bestämmelser om skydd för vissa utpekade värden samt utpekade områden. I den sjätte paragrafen fastslås: ”Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i nationalälvarna Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven med tillhörande vattenområden, källflöden och biflöden samt i följande vattenområden med tillhörande käll- och biflöden.”

De i första stycket uppräknade älvarna och biflödena är följande:

- I Dalälven: Västerdalälven uppströms Hummelforsen och Österdalälven uppströms Trängslet
- I Ljusnan: Voxnan uppströms Vallhaga
- I Ljungan: Ljungan uppströms Storsjön samt Gimån uppströms Holmsjön
- I Indalsälven: Åreälven, Ammerån, Storån-Dammån samt Hårkan
- I Ångermanälven: Lejarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Långselån-Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransarn samt Vojmån uppströms Vojmsjön
- Vapstälven: Moälven, Lögdeälven, Öreälven
- I Umeälven: Tärnaån, Girjesån och Juktån uppströms Fjosoken Sävarån
- I Skellefteälven: källflödena uppströms Sädvajaure respektive Riebnes samt Malån, Byskeälven, Åbyälven
- I Luleälven: Stora Luleälven uppströms Akkajaure, Lilla Luleälven uppströms Skalka och Tjaktjajaure samt Pärlälven
- Råneälven, Emån, Bräkneån, Mörrumsån, Fylleån
- I Enningdalsälven: Enningdalsälven uppströms riksgränsen till Norge

Stycke två i samma paragraf klargör: ”Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte heller utföras i följande älvsträckor.”

Därefter följer på samma sätt som i stycke ett en uppräkning av de älvar och älvsträckor som omfattas av regeln.

- I Klarälven: sträckan mellan Höljes och Edebäck
- I Dalälven: Västerdalälven nedströms Skiffsforsen samt Dalälven nedströms Näs bruk
- I Ljusnan: sträckan mellan Hede och Svegsjön samt sträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna
- I Ljungan: sträckan mellan Havern och Holmsjön samt sträckan nedströms Viforsen
- I Indalsälven: Lången nedströms Landösjön
- I Ångermanälven: Faxälven mellan Edsele och Helgumsjön
- I Umeälven: Tärnaforsen mellan Stor-Laisan och Gäuta

Miljöbalken är med andra ord mycket tydlig med att det inte får företas någon reglering, någon överföring av vatten och inte något byggande av vattenkraftverk i de utpekade älvsträckor som räknas upp i paragrafens två första stycken. I praktiken gör dock kraftbolagen ständiga försök att exploatera i just dessa vatten. Sedan elcertifikaten infördes tycks bolagen ha outtömliga ekonomiska resurser att driva även fullständigt hopplösa processer.

Att man kringgår lagens tydliga intention att skydda och bevara fritt strömmande vatten och de ekosystem de uppräknade älvsträckorna representerar beror på paragrafens tredje och sista stycke som lyder som följer: "Första och andra stycket gäller inte vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan."

Denna till synes harmlösa formulering innebär att kraftbolagen med påståendet att en ny exploatering endast innebär en obetydlig påverkan kan starta processer i alla dessa älvsträckor. Vid dessa processer hävdar vattenkraftbolagen ibland lagar som är över hundra år gamla och lägger fram dokument som kan vara många hundra år gamla. På alla sätt försöker man hävda att den moderna lagstiftningen inte gäller för dem. Självklart förlorar kraftbolagen dessa processer trots att de oftast drar dem ända upp i högsta instans. Det finns de som anser att syftet inte ens är att vinna utan enbart att sysselsätta Kammarkollegiet.

Det är orimligt att våra domstolar skall ägna så mycket tid åt dessa processer och därför bör det tredje stycket snarast utgå ur paragraf sex i miljöbalkens fjärde kapitel. Detta har en enig riksdag redan indirekt uttryckt som sin uppfattning genom beslut 2012 där motionen avslogs med motiveringen att en snabbutredning tillsatts för att lösa frågan.

Moderna miljökrav måste gälla alla

I Dalälven bryter kraftbolagen mot vår moderna lagstiftning och länsstyrelsen klarar inte av att ta upp kampen om den miljö riksdagen beslutat att värna. I Jämtland sker samma sak. På många håll i landet tar kraftbolagen för sig utan hänsyn till gällande lag. Samhället har inte resurser nog att bemöta deras framfart och skadorna är redan skedda när väl domstolarna har hunnit fram. Så kan vi inte ha det.

De övergångsbestämmelser och gamla undantag som hävdas i domstolarna kostar samhället stora summor att behandla och i stort sett är det frågor som inte borde behöva tas till rättslig prövning. EU håller ögonen på Sverige och anser att vi skall följa de lagar som gäller i vårt land. Undantagen är obegripliga när man ser hur de praktiseras.

Eventuellt missförstånd

De kontakter jag haft sedan 2012 gör att jag befarar ett beklagligt missförstånd. En utmönstring av tredje stycket, det vill säga undantagsformuleringen i skyddet enligt 4 kap. 6 § MB påverkar inte på något sätt frågor kring redan befintliga kraftstationer. Det finns därför inga sakliga motiv för att blanda ihop denna fråga med genomförandet av EU:s vattendirektiv. En strykning av undantaget har inte heller någon koppling till eventuella önskemål om nyetablering av vattenkraft i andra vattendrag än de i 4 kap. 6 § MB uppräknade. Tyvärr har alla argument som departementet använt för att motsätta sig en strykning av undantaget handlat om frågor utanför undantagets verkan. Det menar jag visar på ett beklagligt missförstånd i sakfrågan.

Jag har på senare år under kontakter med Miljödepartementet förstått att man anser sig göra vad man kan för att gå mig till mötes i denna fråga när man genomför EU:s vattendirektiv. Det är självklart bra att man stärker skyddet för orörda vatten men det man missar är konsekvenserna av det onödiga processandet. Är det verkligen rimligt att

en regering nöjer sig med att 25 miljoner årligen tvingas bindas upp i fullständigt onödiga processer kring vattendrag som inte ska röras? I en stadsbudget är 25 miljoner inte så mycket men detta har pågått i årtionden och kommer troligen att fortsätta i årtionden om inte tredje stycket stryks. De nästan 40 år som detta vansinne har pågått har kostat skattebetalarna nästan en miljard och det blir inte billigare de närmaste 40 åren.

Motivering

På grund av undantagsformuleringen i tredje stycket drabbas rättsväsendet av ett stort antal processer som bara kan sluta med avslag. Det kostar samhället stora resurser och låser kompetenser som skulle behövas för viktigare uppgifter. Detta är den mycket konkreta bild Kammarkollegiet ger och som är den ursprungliga bakgrunden till att ärendet startades i form av en motion 2011.

Utredaren lämnade sitt förslag i början av 2013. Utredningen har remissbehandlats och de flesta berörda har yttrat sig. Alla inklusive utredaren är överens om att den nuvarande ordningen utgör ett problem utom de två yttranden som kommer från advokater som företräder kraftindustrin.

Hur problemet skall lösas har man dock något olika uppfattningar om. Flera tunga remissinstanser anser dock att det ursprungliga förslaget att ta bort tredje stycket är det enklaste och tydligaste sättet att hantera problemet.

Samtliga remissvar fanns tillgängliga i slutet av maj 2013 och riksdagen väntar sedan dess på regeringens lagrådsremiss. Alliansregeringens nu avgångne miljöminister uttryckte i en interpellationsdebatt viss tillförsikt inför framtagandet av en proposition men tyvärr kom aldrig någon sådan. Att riksdagsmajoriteten efter valet 2014 är något förändrad och att vi fått en ny regering borde inte innebära något problem för denna fråga eftersom det var ett enigt utskott och en enig riksdag som tvingade den dåvarande regeringen att ge ett tilläggsuppdrag kring denna fråga för att göra en rimlig skrivning i betänkandet möjlig.

Att vi bytt regering borde inte på något sätt påverka bedömningen av vikten av att avlasta Kammarkollegiet från onödigt arbete på grund av en obsolet lagstiftning. Varje regering bör ha ett intresse av att effektivisera och att avsatta medel används meningsfullt. Här har vi en liten lagändring vars enda effekt skulle bli att Kammarkollegiet skulle kunna använda sina resurser mer meningsfullt, exempelvis för den omprövning av gamla vattendomar som med dagens takt kommer att ta över hundra år.

Riksdagen bör därför än en gång ge regeringen till känna att man förväntar sig en snabb hantering och ett utmönstrande av 4 kap. 6 § tredje stycket MB.

Jan Lindholm (MP)